

TORSTI HYYRYLÄINEN

Kuva: Sirpa Piskonen

Käänteentekevä vuosi 2020

Tarkoitan tässä käännteellä kulttuurista muutosta, joka ohjelmoi yhteiskuntia sosiaalisesti kestävämpään ja luonnon kannalta tasapainoisempaan suuntaan. *Maaseutututkimus*-lehden toimituksen asettama teema *Maaseudut yhteiskuntien kestävyysmuutoksissa* velvoittaa meitä pohtimaan kestävyyskysymyksiä erilaisten maaseutujen tulevaisuuden ja niiden elinvoiman näkökulmasta.

Vallankumouksellisinakin pidetyistä yhteiskunnallisista murroksista tiedetään, että suuri osa asioista palautuu ajan myötä asentoon, jossa ne ennen olivat. Tämä liittyy yhteiskuntien muutosjoustavuuteen, eli kykyyn palautua äkillisistä sokeista. Eri asioilla on erilainen palautumisherkkyys ja -aika. Isot muutokset ovat hitaita. Lisäksi on hyvä muistaa, että kriisit ovat aina ainutlaatuisia. Ne ovat myös mahdollisuuksia vaikuttamiselle: altistuneita mieliä voi rikastaa uusilla ajatuksilla tai kokeilla toisin toimimista – käännteet ovat mahdollisia.

Keskiajalla, 1300-luvun puolivälissä Euroopassa riehuneen kauhistuttavan pandemian eli ruttobakteerin eräs seuraus oli maallepako. Oli luonnollista pyrkiä etäälle tautipesäkkeistä, edes hieman turvallisempaan ympäristöön, jossa riski menehtyä oli pienempi. Vähemmän ihmishenkeen suoraan vaikuttavien taloudellisten kriisien tunnettu seuraus on

puolestaan se, että ihmiset hakeutuvat kaupungeista maaseutujen pienemmille paikkakunnille. Moderni kaupunkitalous reagoi nimittäin herkästi palveluvetoisen markkinan kriiseihin, ja ihmiset menettävät työpaikkansa. Tästä saatiin tuorempi esimerkki Euroopasta, kun Kreikan talous ajautui 12 vuotta sitten (2008) toisen maailmansodan jälkeisen ajan vakavimpaan talouskriisiin. Muuttoliike kääntyi tuolloin kohti Kreikan maaseutuja, jotka näin ottivat konkreettisella tavalla vastaan kriisin vaikutuksia.

Maailmanlaajuisista pandemioista voidaan oppia myös, että ne kiihdyttävät innovaatioita. Asioita pyritään tekemään toisella tavalla kuin ennen kriisiä. Rutto harvensi rankasti työvoimaa, josta seurasi työvoimapula, sekä ajatus kehittää tehokkaampaa teknologiaa ihmistyötä korvaamaan. Koronapandemian aiheuttamassa 2020-luvun kriisissä puolestaan erilaiset digitaaliset ratkaisut saattavat hyvinkin saada uutta voimaa kehittyä, koska ihmiset ovat alttiimpia ottamaan tätä teknologiaa käyttöön. Muutuneet työkäytänteet kaikkialla maailmassa jättävät todennäköisesti jälkensä ja kiihdyttävät paljon puhuttua työn muutosta.

Ihmisten liikkumisen ja teknologisen kehityksen lisäksi oleellisia seurattavia asioita myös maaseutujen tulevaisuuden kannalta ovat mielten liikkeet, eli ajattelutapojen ja keskustelujen muutokset sekä vaihtoehtoisten näkökulmien etsiminen. Alammeko uskoa eri asioihin kuin ennen kriisiä? Ei olisi täysin poikkeuksellista, jos mahdollomalta näyttäneestä tulisi uskottava tai jopa toivottava tulevaisuus. Kriisien möyhentämällä kollektiivisten ajattelutapojen muutoksilla on oletettavasti suuri vaikutus kriisin jälkeisen ajan kulttuureihin. Kriisin keskellä asioista ajatellaan ja niistä puhutaan hieman eri tavalla. Kriisin jälkeen näitä ajatuksia ehkä esitellään rohkeammin. Asioiden ja ilmiöiden sanoitukset ja kuvasto muuttuvat.

Ihmisten maaseutumielikuvien muutokseen vaikuttaa omien kokemusten lisäksi erityisesti yhteiskunnallinen keskustelu ja siihen liittyvä kerronnallinen kuvasto. Suomalaisten käsitys maaseutujen moninaisuudesta on todennäköisesti rikastunut vilkastuneen kotimaan matkailun myötä. Kaihattua toiseutta onkin löytynyt lähempää. Yhä useampi on nauttinut luonnosta, käynyt kansallispuistossa, metsäretkillä tai kalassa. Mökillä ja kotona on oltu enemmän ja tehty samalla remonttia sekä kokkailtu ahkerammin.

Koronapandemian vaikutusta ei voi kutsua maallepaoksi, mutta kiistatoman, tilastoissakin näkyvän vetovoimalisäyksen maaseudut ovat tänä

vuonna saamassa. Viimeisimmät tilastot kotimaassa tapahtuneesta muuttoliikkeestä samoin kuin esimerkiksi mökkikauppojen kasvaneesta määrästä tukevat tätä tulkintaa. Myös media on kiinnostuneena seurannut ja haastatellut maallemuuttajia.

Uusi teknologia muuttaa työtä ja vaihdantaa. Kaikissa työyhteisöissä on tänä vuonna mietitty, miten töitä voisi organisoida uudella tavalla. Verkkokauppa kasvoi Kaupan liiton mukaan vuonna 2019 noin 13 prosenttia. Todennäköistä kuitenkin on, että se tulee nousemaan aivan uudelle tasolle. Ruuan verkkokaupan arvioidaan lisääntyneen sadoilla prosenteilla. Viimeisetkin vitkaiset omaksujat yrittäjistä avasivat todennäköisesti verkkosivunsa juuri tänä vuonna.

Lehden tässä numerossa poikkeuksellisen vuoden 2020 aiheet ovat läsnä, joskaan eivät sitä erityisesti alleviivaten. Teemat liikkuvat luonnontuotteista (Sture & Peltola ja Turtiainen & Rantanen) maahanmuuttajien arkeen (Pirjo Pöllänen) ja edelleen maaseutupolitiikan tuoreisiin strategialinjauksiin (Tuomas Kuhmonen). Nykyisen talousjärjestelmän vaikutuksia arvioidaan kriittisesti (Lehtinen & Kallio). Pidemmän kaaren kylien muutosta hahmotetaan sekä Suomessa (Eeva Uusitalo) että kuvataan Venäjällä (Natalia Kopkina). Ajan kuva on ”koronteeni” (Björn & Pöllänen).

Olemme epävarmuuden keskellä. Covid-19-pandemia on valitettavasti jälleen leviämisvaiheessa. Emme vielä pysty näkemään kaikkia sen seurauksia. Nyt on keskityttävä kaikin keinoin tämän viheliäisen viruksen taluttamiseen. Sen jälkeen on oppimisen paikka. Edessä on pitkä, monipolvinen ja ankan kriittinen keskustelu. Mitä tapahtui ja miksi? Toivoa sopii, ettei tämä keskustelu korosta syyllisten löytämistä, vaan kurottaa aidosti niihin vaihtoehtoihin, jotka meillä ihmiskuntana ovat vielä käytävissä.

Vuosi 2020 voidaan kiistatta julistaa poikkeukselliseksi. *Maaseutututkimus*-lehden toimitus tulee seuraamaan aktiivisesti keskustelua koronapandemian vaikutuksista. Mutta tuleeko tästä vuodesta käänne – nähdään vasta myöhemmin. Merkit siitä ovat näkyvissä.